

§Handläggare: Berit Logren-Berg
Telefon: 08-508 01 811

Till
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Förskoleverksamhetens Kvalitetsredovisning 2008

Förslag till beslut

Nämnden godkänner förskoleverksamhetens kvalitetsredovisning för höstterminen 2007 och vårterminen 2008

Verner Stadthagen
st. f. stadsdelsdirektör

Gunilla Davidsson
verksamhetsområdeschef

Redovisningen beskriver den nya förskoleorganisationen, verksamhetens innehåll samt en bedömning av måluppfyllelsen. Sedan den 1 juli 2007 är förskoleverksamheten indelad i tio enheter och 133 avdelningar. Medarbetarna uppgår till 465 personer varav förskollärarna utgör 37%.

De prioriterade utvecklingsområdena som enheterna har arbetat med och åtgärder och arbetssätt som använts, bedöms ha lett till en bättre kvalitet på verksamheterna. I redovisningen pekas ett par områden ut som behöver utvecklas ytterligare, föräldrasamverkan och barns inflytande.

Bilaga:

Kvalitetsredovisning för förskoleverksamheten i Rinkeby-Kista 2007-2008

**KVALITETSREDOVISNING
FÖR FÖRSKOLEVERKSAMHETEN
I RINKEBY-KISTA
HT 2007 – VT 2008**

FÖRUTSÄTTNINGAR

Organisation och verksamhetsbeskrivning

Vid halvårsskiftet 2007 slogs stadsdelarna Kista och Rinkeby ihop och förskolorna samlades till en gemensam verksamhet under en verksamhetschef.

Sammanläggningen medförde en organisationsförändring som för Kistas förskolor blev mer omfattande än för Rinkebys. I Kista hade förskolorna tillhört de olika skolorna och letts av rektorer. Dessa förskolor samlades nu till fem nya större enheter med en enhetschef och en till tre biträdande enhetschefer för varje enhet. Denna typ av organisation fanns redan i Rinkeby. Tjänsterna söktes av dem som arbetat som chefer/ledare. Förändringen drabbade även Rinkeby och i slutändan blev det så att endast två enheter i Rinkeby behöll sina chefer, alltså hade åtta av tio enheter nya chefer.

Förskoleverksamheten leds av en verksamhetschef tillsammans med en ledningsgrupp bestående av elva enhetschefer, tio för förskoleenheterna samt en chef för stödenheten för barn i behov av särskilt stöd samt administrativa sekreteraren, verksamhetens språkpedagog och utvecklingsledaren. Till sin hjälp har verksamhetschefen en stab.

Förskoleenheternas organisation:

Enhet	Antal förskolor	Antal avdelningar Antal pedagogiska ledare
Akalla Norra Förskoleenhet	3	12 avd. / 5 ped. led.
Akalla Södra Förskoleenhet	2	10 avd. / 6 ped. led.
Dalhagsenheten	4	19 avd. / 19 ped. led.
Husbygårdsenheten	5 hus = 3 förskoleverksamheter	17 avd. / 7 ped. led.
Kista Förskoleenhet	3	12 avd. / 12 ped. led.
Treklövers Förskoleenhet	3	12 avd. / 1 ped. led. per avd. men några har 2 avd. = färre än 12
Fyrklövers Förskoleenhet	3	11 avd. / 9 ped. led.
Kvarnlyckans Förskoleenhet	4	10 avd. / 10 ped. led.
Gamlebyplans Förskoleenhet	2	18 barngrupper / 7 arbetslag / 7 ped. led.
Askeby-Bredbys Förskoleenhet	4	12 avd. / 9 ped. led.

I många enheter finns förutom enhetschefen och biträdande enhetschefer även ofta utvecklingspedagoger/pedagogistor och specialpedagoger. Dessutom finns många pedagoger med olika spetskompetenser som t.ex. med 20 poäng i ämnet barns kunskaps- och språkutveckling.

I alla enheter finns en pedagogisk ledare för varje arbetslag, vilket är en ny befattning inom Kistas enheter. Att skapa förståelse för behovet/nyttan av detta och förankra den nya organisationen bland förskolepersonalen har givetvis krävt en hel del arbete på enhetsnivå. Rinkebyenheter hade i sin organisation sedan länge haft pedagogiska ledare för arbetslagen och de pedagogiska ledarna har tillsammans med enhetens ledning bildat en ledningsgrupp. Flera enhetschefer beskriver olika problem som man fått brottas med under den gångna perioden. Arbetet med att forma och stabilisera organisationsförändringen har präglat arbetet på enheterna och på övergripande nivå. Flera dokument, som har en styrande påverkan har behövt bearbetas utifrån att det funnits en del olikheter i stadsdelarna. Ett exempel på det är mål- och ansvarsbeskrivningar. Den slutsats som man ändå kan dra är att den möda som har lagts ner (och läggs ner) leder till en utveckling av verksamheten för båda ”gamla stadsdelars” förskolor. Några nämner att det inte fanns *gemensamma* utvecklingsområden mellan enhetens förskolor. En chef beskriver att utifrån att rollen som pedagogisk ledare var ny, så känner många en obalans mellan *tid med barn* och *tid för barn*. Här krävs att man arbetar fram en gemensam syn på tidsanvändningen och de olika befattningarnas mål- och ansvarsbeskrivningar. I en annan enhets analys beskrivs ett dilemma som kan uppstå när det kommer stora yttre förändringar. Där har en del pedagoger uttryckt oro för och kanske sorg över att inte tidigare pedagogiskt arbete värdesätts. Detta sågs av ledningen som en viktig påminnelse om att all utveckling är en process och inget steg är värdefullare än det andra.

Nyckeltal

Under året var i genomsnitt 1987 barn placerade i de kommunala förskolorna. Antalet anställda var 465 varav 172,7 är förskollärare, vilket motsvarar 37 % av all personal. Denna siffra har ökat med 4 % under året. I förhållande till barnskötare varierar procenttalet för förskollärare mellan 42 och 66 % på de enheter som uppgett antalet.

Antalet barn per pedagog är cirka fem. Barnantalet i grupperna överstiger i stort inte 14 i småbarnsgrupperna och 18 i åldersgrupperna 3 – 5.

Det går inte att dra några jämförelser när det gäller nyckeltalen över tid utifrån den organisationsförändring som skett.

VERKSAMHETENS MÅL OCH BEDÖMNINGSGRUNDER

Nämndmålen som förskoleverksamheten ska arbeta för att uppnå gäller från första januari till sista december, alltså kalenderåret eller budgetåret medan förskolans verksamhetsår följer skolåret eftersom barngrupperna förändras efter sommaren när skolorna startar. Förskolornas/arbetslagens långsiktiga årsplanering görs på hösten utifrån den barngrupp man har och bygger på de då gällande målen. Ett dilemma är att när utvärdering och kvalitetsredovisning görs så bygger oftast den verksamhet som beskrivs på "gamla" mål för det halvår som de nya övergripande målen gällt. Däremot bedöms måluppfyllelsen mot de gällande målen när den övergripande kvalitetsredovisningen görs. Denna förskjutning i systemen är något vi måste finna sätt att hantera på ett konstruktivt sätt.

Nämndmål för 2008

I varje arbetslag inom förskolan ska minst en lärare med adekvat högskoleutbildning finnas för att upprätthålla den pedagogiska kvaliteten. Uppdraget för de yrkeskategorier som arbetar i förskolan ska vara tydligt formulerat för att den pedagogiska kvaliteten ska utvecklas.

Det genomsnittliga antalet barn bör under året inte överstiga 14 alternativt 18 i respektive åldersgrupp.

Verksamheten ska bedrivas i förskolelokaler som stödjer det pedagogiska uppdraget.

Enheternas åtaganden/mål

På enhetsnivå har det formulerats åtaganden eller mål som utgår från nämndmålen och de viktiga strävansmålen i Lpfö98 för de olika områdena. Arbetslagen har sedan omformat åtagandena till praktisk pedagogisk verksamhet. Detta framkommer vid beskrivningen av uppföljningen av läroplanens mål.

Bedömningsgrunder på övergripande nivå

Följandeunderlag för bedömning har använts:

- Enheternas kvalitetsredovisningar
- Medarbetarenkäten
- Föräldraenkäter
- Statistik

ÖVERGRIPANDE ARBETSSÄTT/METODER FÖR ATT

UPPNÅ MÅLUPPFYLLELSE

Arbetssätt och resultat av nämndmålen

Alla enheter har under året organiserat sin verksamhet så att det finns en förskollärare i varje arbetslag, vilket medför att målet är uppnått. När det uppstått vakanser på enheterna har enhetscheferna inriktat sig på att anställa förskollärare vilket också visat sig genom ökningen. Dock har indikatorns årsmål på 50% förskollärare inte uppnåtts. Tio barnskötare inom stadsdelen har påbörjat utbildning till förskollärare i januari 2008. Många arbetslag har ökat sin medvetenhet om vad uppdraget innebär och känner stolthet över det arbete de utför, vilket vi tror kan locka arbetssökande.

Nya, reviderade mål- och ansvarsbeskrivningar har utarbetats. Dessa har tagits upp och diskuterats i arbetslagen. Innehållet i dem behöver diskuteras vidare och förankras så att förståelsen för arbetsuppgifterna ökar.

Utifrån sviktande barnantal har inte speciella åtgärder behövts för att hålla grupperna på angiven nivå. Barnantalet påverkar budgeten vilket gör att enhetscheferna ständigt måste planera för att personalsituationen är i balans med budget.

Lokaler har inspekterats och där de varit nedslitna har det gjorts nödvändiga reparationer. Ute på enheterna diskuteras den pedagogiska miljön ofta och det arbetas för att göra den lockande för lek och lärande samt åtkomlig för barnen. Det har satsats på fortbildning genom kurser och föreläsningar för att höja den pedagogiska medvetenheten.

Analys samt bedömning av måluppfyllelse

Det beskrivna arbetet har medfört att nämndmålen i stort är uppnådda. Dock har indikatorns årsmål på 50 % förskollärare inte uppnåtts.

Arbetssätten kan i viss mån också ses som resultat eftersom de kommer från de krav och förutsättningar som målen gör gällande. Exempel på detta är att mål- och ansvarsbeskrivningar utarbetats.

De åtgärder som gjorts för att öka antalet förskollärare i grupperna har gett resultat om än inte i önskad omfattning. Målet att öka antalet förskollärare kvarstår fortfarande eftersom fler högskoleutbildade medarbetare skulle höja kvaliteten på verksamheten ytterligare. Många barnskötare gör ett bra arbete men har inte bakomliggande teoretiska kunskaper.

Vi ser det som att den verksamhet som barnen får ta del av inom förskoleenheterna kan ses som ett resultat av de förutsättningar som ges av ledningen både på förskole- och förvaltningsnivå. Dessa förutsättningar kan vara i form av utbildning/fortbildning, arbetsmiljö både fysiskt och psykiskt, utrymme för olika tankar, kompetenser, idéer, ansvarstagande och delaktighet. Vetskapen om uppdraget och upplevelsen av hur viktig varje medarbetare är, är också en grund för att engagemang och ambitioner ska utvecklas.

De resultat som nås är aldrig enbart ett resultat av arbetet på någon enskild nivå. De förutsättningar som ges leder inte till resultat om inte ledningen på olika nivåer och arbetslagen arbetar för samma sak, som i slutändan ska ge ett mervärde för barnen och deras föräldrar. Denna samverkan blir tydlig när det gäller den pedagogiska miljön. De förutsättningar som getts från ledningsnivå kan sägas ha bidragit men stödjande insatser måste fortsätta. Om detta mål kan sägas att det har uppnåtts i varierande grad.

SYSTEMATISKT KVALITETSARBETE

Övergripande kvalitetsarbete/långsiktigt utvecklingsarbete

Den organisationsförändring som genomförts har påverkat kvalitetsarbetet genom att det krävts att dokument och rutiner skulle diskuteras och ifrågasättas. Detta är en arbetsprocess som är viktig och tar tid och därför inte ännu är klar.

De båda stadsdelarnas utvecklingshistoria har sett olika ut och sammanslagningen krävde således att man hittade en ny gemensam väg. I början av oktober 2007 sammankallade verksamhetschefen den nya ledningsgruppen till en tvådagarskonferens i Sigtuna. Resultatet av denna har kommit att kallas "Sigtunaprojektet".

Vid konferensen presenterade verksamhetschefen sex "hörnstenar" kring uppdraget som ledare för förskoleverksamheten i Rinkeby-Kista. Hörnstenarna är långsiktiga mål med beskrivningar av arbetssätt och/eller undermål. Innehållet i hörnstenarna handlar om att barnen ska ges de bästa förutsättningarna för sin utveckling och lärande, föräldrarna som samarbetspartner, pedagogernas kompetens att utföra verksamheten, resursanvändning vid planering och genomförande av verksamheten, kvaliteten på förskolornas lokaler, gårdar och inventarier samt ledarnas ansvar för verksamhetens kvalitet. Vid en uppföljande konferens arbetade ledningsgruppen fram följande åtta utvecklingsområden som ska gälla för åren 2008 - 2011: 1. Fördjupning av föräldrasamarbetet med sikte på omvärlds- och framtidsfrågor, 2. Alla enheter bör utforma en pedagogisk plattform samt uppmuntra pedagogernas kompetensutveckling, 3. Hälsofrämjande program för barn och vuxna samt miljöcertifiering, 4. Plan för den pedagogiska miljön både inomhus och ute, 5. Organisationsutveckling med extra satsning på de pedagogiska ledarna och förskolans uppdrag, 6. Analys av läget i enheterna, 7. Ledarskapsutveckling, 8. Fördjupad kunskap och kompetens.

Utifrån detta tillsattes arbetsgrupper bestående av enhetschefer och förskoleverksamhetens utvecklingsledare. Grupperna har gjort studiebesök, läst litteratur, lyssnat på föreläsningar, diskuterat och börjat forma förslag.

Grupparbeten ger bredare kunskap och möjlighet för medlemmarna att ifrågasätta sina förutfattade meningar, få nya infallsvinklar, få ta del av varandras erfarenheter och kunskaper, lära känna varandra för att underlätta framtida arbete m.m. Med andra ord ett sätt att på sikt generera en mer effektiv ledningsgrupp. Medlemmarna

i ledningsgruppen är också de som kan garantera alla medarbetares delaktighet i beslutsfattande.

Vi har ansett det viktigt att det finns ett system för att höja kvaliteten. Allas medvetenhet om uppdraget och allas delaktighet samt att systemet används, är en förutsättning för arbetet att höja kvaliteten. Att systemet måste granskas och kanske förändras utifrån samhällsförändringar, forskning eller erfarenheter är också en del av kvalitetsarbetet. För att kunna bedöma i vilken mån det systematiska kvalitetsarbetet fungerar, skulle det behövas noggranna beskrivningar från enheterna. Det är omöjligt att kunna jämföra det systematiska kvalitetsarbetet både över tid och mellan enheter utifrån de i många fall knapphändiga beskrivningarna.

Den slutsats som kan dras är att det finns skäl att tro att det finns mer av systematiskt kvalitetsarbete än det som beskrivs men framför allt att det finns en stor utvecklingspotential.

Ett spännande och lärorikt utvecklingsområde kommer att vara att bygga upp och vidareutveckla det gemensamma, systematiska kvalitetsarbetet i enheterna.

Kompetensutveckling

Två miljoner avsattes för övergripande kompetensutveckling för 2008.

Utvecklingsområden och utbildningssatsningar har tagits fram av ledningsgruppen. Denna grundar sina ställningstaganden på analys av nuläget i enheterna, utvecklingssamtal och olika utvärderingsdokument.

Utifrån beslutade utvecklingsområden har det satsats på pedagogisk dokumentation, matematik i förskoleåldern, modersmålet och svenska som andraspråk, barn i behov av särskilt stöd, datautbildning och ledarskapsutbildning inom enheterna. Dessutom har det gjorts en genomgripande köksatsning.

Utifrån det som framkom i Medarbetarenkäten gällande arbetsmiljön har varje enhet utformar en handlingsplan och samma arbetssätt gäller resultatet av Föräldraenkäten.

Systematiskt kvalitetsarbete på enhets/arbetslagsnivå

Enheternas beskrivningar under denna rubrik är varierande när det gäller både innehåll och omfång. Den underrubrik som formulerats i anvisningarna kan i viss mån haft en alltför begränsande effekt på det som skrivits. Denna fokuserar på arbetet att upprätta kvalitetsredovisningen medan det systematiska kvalitetsarbetet omfattar hela årets planerade arbete för att hålla en hög kvalitet och utveckla den. Endast tre enheter har tagit upp att man har ett system som omfattar hela året medan övriga koncentrerat sig på kvalitetsredovisningen. Endast en av dessa tre har nämnt att enhetens åtaganden tagits fram av alla medarbetare. De tre enheterna beskriver i olika omfång att eller hur man arbetar för att ta fram arbets- eller

handlingsplaner utifrån barngruppen, styrdokumentet och de på våren framtagna utvecklingsområdena. I deras årsplaneringssystem finns barnens och föräldrarnas delaktighet inplanerad både när det gäller planering och utvärdering samt medarbetarnas delaktighet, åtgärder för personalutveckling och arbetsmiljöarbete. De enheter som genomgått en stor organisationsförändring har haft andra förutsättningar eftersom de inte tidigare haft gemensamma utvecklingsområden. En enhet beskriver problemet med att göra en gemensam verksamhetsplan på kort tid. Detta löstes genom att arbetsledningen till största delen upprättade den och sedan förankrade och följde upp den i arbetslagen då alla medarbetare fick lämna synpunkter. Det visade sig att alla godkände arbetssätt, utvecklingsområden m.m. En utvärdering i december 2007 visade att alla avdelningar i stort arbetat efter planen.

Kvalitetsredovisningen

Kvalitetsredovisningen har upprättats av enhetscheferna utifrån vårens utvärderingar då alla medarbetare har varit delaktiga. Enheternas ledningsgrupper har varit delaktiga på olika sätt och det har legat på dem att involvera övriga pedagoger. En enhet påpekar att för dem är det ett mål att medarbetare och föräldrar känner igen sina synpunkter i kvalitetsredovisningen, så att de kan uppleva att deras åsikter är viktiga.

De grunder som enhetscheferna bygger sin kvalitetsredovisning är i stort sett lika. Underlagens olikhet har gett flera infallsvinklar på förskolornas verksamhet och kvalitet.

- Arbetslagens utvärderingar/självvärderingar (t.ex. BRUK)
- Barnintervjuer/barnsamtal och observationer
- Föräldramöten/ utvärderingar, föräldrasamtal och föräldrasynpunkter
- Stockholm stads medarbetarenkät och utvecklingssamtal
- Stockholm stads föräldraenkät/egna enkäter
- Arbetsmiljöenkäten
- Utbildningsförvaltningens inspektionsrapport i den mån den förekommit
- Planeringsmöten med kontinuerlig uppföljning

Barnens glädje, utveckling och lärande har också utgjort en fingervisning för pedagogerna för att veta om man är på rätt väg.

ÅTGÄRDER FÖR UTVECKLING I FÖREGÅENDE ÅRS KVALITETSREDOVISNING

Utvecklingsområden på enhetsnivå

Även inom detta område verkar det finnas en viss förvirring om vad som ska skrivas. Det är möjligt att underrubriken också här gett osäkerhet eller också är det den förskjutning som finns mellan budgetåret och verksamhetsåret som påverkar. Från en av de nya enheterna skrevs t.ex. att de inte hade några utvecklingsområden men i den sammanfattande bedömningen togs fem områden upp som de valt att fördjupa sig i. I något fall är det svårt att avgöra om de beskrivna områdena handlar om områden som arbetats med eller ska arbetas med. En del enheter har räknat upp sina utvecklingsområden medan en del även har nämnt åtgärder som gjorts.

Olika utvecklingsområden har prioriterats av enheterna, en del har berört mindre grupper som arbetslag eller förskolor. Utvecklingsområdena tas fram genom utvärderingar, utvecklingssamtal, olika enkäter och intervjuer samt vid arbetslagens reflektion. Olika former av samtal och flera diskussionsforum har använts.Handledning, nätverk och fortbildningar är andra verktyg som förekommit. Någon har startat arbetsgrupper för att ta tillvara kompetenser och öka delaktigheten. De åtgärder som beskrivits inom utvecklingsområdena har varit relevanta.

Utvecklingsområden som många arbetat med är föräldrasamverkan, värdegrundsfrågor, pedagogisk dokumentation, pedagogiska miljöer och språk. Inom värdegrundsområdet ingår likabehandlingsplanen och genusfrågor. Exempel på andra utvecklingsområden som arbetats med inom förskolorna är den goda arbetsplatsen, barns inflytande, barns hälsa, utveckling av kök, småbarnspedagogik, organisation, fördjupning av läroplanens uppdrag och innehåll. För de nya enheterna har det varit nödvändigt att prioritera organisationsutvecklingen. Man kan konstatera att det pågått ett medvetet strategiskt arbete för att få en fungerande organisation efter organisationsförändringen. Vi ser dock att det är en brist att ingen uttryckt mål för vad man ville åstadkomma.

UPPFÖLJNING AV LÄROPLANENS ÖVERGRIPANDE MÅL

När enhetscheferna i sina kvalitetsredovisningar skriver om uppföljningarna av läroplanens övergripande områden så är dessa till stor del en sammanfattning av

de olika arbetslagens utvärderingar. Enheterna är stora med mellan 11 och 19 avdelningar. Teoretiskt sett borde det finnas en ganska stor variation mellan arbetslagen när det gäller arbetssätt och måluppfyllelse men enheterna har valt att redovisa arbetssätt och resultat på ett övergripande (medelvärdesliknande) sätt. Endast ett fåtal har påpekat att det finns avvikelser som kan bedömas som bättre eller sämre än genomsnittet. Det kan antas att i praktiken uppmärksammas olikheter så att extra resurser sätts in där de behövs. Enhetschefernas uppdrag är att leda verksamheten på en övergripande nivå och de är väl insatta i verksamheten i arbetslagen genom samtal med de pedagogiska ledarna och övriga medarbetare.

Mål/åtaganden

Normer och värden

Enheternas mål eller åtaganden varierar något i utformning men är ändå rätt likartade. Man åtar sig till exempel att ha en ständig diskussion om normer och värden eller att arbeta efter de demokratiska målen i Lpfö98. Några enheter har uttryckt att målet är att finna former för demokratisk fostran, att ha ett etiskt förhållningssätt eller att verka för öppenhet och respekt människor emellan. Att verksamheten ska utformas så att den passar alla barn och då även barn i behov av särskilt stöd, uttrycks i några fall.

Likabehandlingsplan

Alla enheter skulle göra en likabehandlingsplan och det fanns också som åtaganden att den skulle utformas och förankras.

Hälsofrämjande arbete

Trygghet och omsorg, näringsriktig, kravmärkt mat finns omnämnt i åtagandena. En enhet åtar sig att ge barnen en hälsosam uppväxt i förskolan. Mål som berör miljö och hälsofrämjande knyter an till arbetet med ”Grön flagg”, vilket är ett nämndmål.

Utveckling och lärande

Formuleringarna börjar ofta med att man åtar sig att ge möjligheter till eller att stimulera lärande och utveckling. Flera enheter åtar sig att skapa en stimulerande pedagogisk miljö som lockar till lek, forskande och lärande. Några andra åtar sig att skapa förutsättningar för ett meningsfullt lärande. En enhet har som mål att leken ska ha en central plats i förskolorna och en annan enhet åtar sig att sträva efter att varje barn utvecklar sin motorik, sitt språk och sina kognitiva och emotionella förmågor. I ett åtagande skrivs att man i enheten ska arbeta för en helhetssyn på barns kunskapsutveckling och i en annan enhet åtar man sig att göra barnen miljömedvetna.

Flerspråkighet

Språkutveckling är ett ständigt prioriterat utvecklingsområde. Alla enheter uppmärksammar utvecklingen i både modersmål och svenska språket. Följande målbeskrivning kan stå för hur många uttryckt sig: *Vi åtar oss att stödja och stimulera barns kommunikation, kultur och identitetsutveckling.*

Barn i behov av särskilt stöd

Målen/åtagandena som rör barn i behov av särskilt stöd uppmärksammas både inom områdena *normer och värde* samt *utveckling och lärande*. Hur man möter barn i behov av särskilt stöd berör likabehandlingsplanen och har en klar etisk aspekt medan att skapa förutsättningar för barnens lärande hör till utveckling och lärandeområdet. Sammanfattningsvis åtar sig enheterna att uppmärksamma dessa barn extra och ge dem det stöd de behöver för att kunna utvecklas utifrån sina förutsättningar.

Barns inflytande

Många enheter uttrycker att man åtar sig att ge barnen inflytande och delaktighet. Några skriver att barnen ska få möjlighet att uppleva demokratiska processer, samarbete, bli lyssnade på och respekterade medan någon annan har som mål att barnen ska utveckla förmågan att förstå och handla efter demokratiska principer. Det ansvarstagande som följer med demokrati tas också upp, antingen som att barnen ska få utveckla förmågan att ta ansvar för sitt handlande och förskolans miljö eller att man åtar sig att ge barnen valmöjligheter och hjälpa dem att ta konsekvenserna av sina val och sitt handlande.

Arbetsätt och resultat gällande normer och värden, utveckling och lärande samt barns inflytande

Vi har valt att sammanföra arbetsätt och resultat för de tre områdena utifrån att lärandet sker på flera områden samtidigt och arbetsätten och resultaten väver in i varandra.

Det går att se två linjer i arbetsätten, den ena fokuserar på pedagogernas och verksamhetens utveckling och den andra inriktar sig mer direkt på barnen och att skapa möjligheter för deras lärande och utveckling. Arbetsätten inom läroplansuppföljningen handlar mer om *vad* som gjorts än *hur* arbetet utförts. Målen följs av arbetsätt som är relevanta och hänger ihop med dessa. Alla har också tagit upp arbetsätt för områden som man inte har något speciellt skrivet mål för, t.ex. omsorg om miljön. Det finns många pedagoger som har införlivat att barn lär i alla situationer under dagen och att det finns lärande på flera plan, inom flera områden samtidigt. Detta kräver fysisk och psykisk närvaro, vilket har funnits med som arbetsätt i de flesta enheterna. Pedagogerna ser också sig själva som verktyg

genom att vara förebilder för barnen. Pedagogisk dokumentation och reflektion upplevs som nödvändigt i några redovisningar. Lek, samtal och projektarbete beskrivs också som arbetssätt.

Några enheter nämner att arbetslagen har kommit olika långt i arbetet med normer och värden men går inte närmare in på det. Pedagogerna på de flesta förskolor konstaterar att barnen är glada, konflikterna är få och om det uppstår någon kan de oftare komma fram till en lösning på egen hand. Barnen visar omtanke om och hjälper varandra. Detta styrks också av föräldrautsagor.

Likabehandlingsplanerna har arbetats med genom diskussioner i olika möten och grupper. Sex enheter har sin likabehandlingsplan klar, två håller på att utforma den och två enheter har inte nämnt något om arbetet med den. Gemensamt för alla som skrivit om den är att detta är ett arbete som kommer att fortsätta i framtiden genom diskussioner med fördjupning som mål. I flera enheter har iakttagits en ökad medvetenhet när det gäller etiskt förhållningssätt. Det antas att diskussionerna runt likabehandlingsplanerna har bidragit till detta. Flera enheter arbetar för att barnen ska uppleva allas lika värde, trots yttre olikheter.

Genusarbetet har kommit igång i ett par enheter och en genusgrupp har startats inom förvaltningen.

Miljöarbetet innefattar också hälsofrämjande arbete. Enheterna beskriver hur de arbetat med utevistelse, rörelse, vila, hygien och att göra barn medvetna om bra mat. Arbete med att öka barnsäkerheten både ute och inne beskrivs av flera enheter. Från de flesta enheterna redovisas att det bland pedagogerna finns stort engagemang för miljö och hälsa, vilket naturligtvis smittar av sig på barnen.

Barnen hjälper till att sortera sopor och är noga med att skräp ska kastas i papperskorgar. Föräldrar har berättat att barnen uppfostrar dem.

De flesta enheter har ökat andelen ekologiska livsmedel medan tre enheter har minskat sin andel. Dessa tre låg 2007 på ett mycket högt procenttal. Variationen var i augusti 2008 mellan 12,8% och 49,6 %.

På grund av nya bestämmelser kring egenkontrollen i köken har en större satsning på kompetensutveckling av kökspersonalen påbörjats under året. Förutom bättre kvalitet på mathållning och hygien har satsningen också resulterat i en ökad yrkesstolthet inom denna grupp.

Den helhetssyn som eftersträvas när det gäller barns utveckling och lärande har utvecklats och förstärkts, även om det fortfarande fattas en hel del för att helhetstänkandet ska genomsyra verksamheten. Den nuvarande verksamheten, synen på barn och lärande har diskuterats, analyserats, ifrågasatts ibland och förändringar har börjat genomföras. Arbetet med en pedagogisk plattform, som pågått i flera enheter, har varit utvecklande vittnar flera enhetschefer om.

Barnens utveckling stöds av att verksamheten kontinuerligt bedrivs i mindre grupper och av att pedagogerna är nära barnen och deltar i utforskandet av omvärlden. Praktiskt taget alla skriver att en grund i verksamheten är att man

lyssnar på barnen och är lyhörd för deras intressen och behov samt utgår från att lek och utforskande är barnets sätt att lära. Pedagogisk dokumentation är ett verktyg, som också är ett förhållningssätt. Dokumentationen används för att tydliggöra barns lärande för barnen, föräldrarna och pedagogerna själva. Det handlar om en process där tekniken först har lärts in, vilket har lett till att barnens lärande och utveckling blivit synligt. Insikten om att via reflektion kan pedagogisk dokumentation bli ett verktyg för att höja verksamhetens kvalitet, har börjat växa fram i varierande grad i arbetslagen.

När barnen har fått arbeta i små grupper har det varit bra för alla barn men det har särskilt gynnat barnens språkutveckling och barn i behov av särskilt stöd. Den lilla gruppen har gett större utrymme för barnen att prata och fråga. Arbetet med projekt eller tema har gett pedagogerna möjlighet att stimulera barnen till nya erfarenheter och kunskaper så att barnen blivit mycket intresserade av t.ex. matematik och skriftspråket. Nya kunskaper har i sin tur lett till nya intressen, lekar och lösningar av problem.

Barn i behov av särskilt stöd och stimulans

Många pedagoger försöker utforma sitt arbetssätt så att barn i behov av särskilt stöd och barn som ännu har svårt med svenska språket, ska passa in i verksamheten men utan att för den skull dra ner på kunskapsinnehållet. En del talar mer om tidig upptäckt och åtgärdsprogram. Alla använder sig av förskoleteamet vid behov. Många enheter har anställt specialpedagoger. I den mån det ses som nödvändigt för att barnet ska få det hon/han behöver, prioriteras tillförandet av olika typer resurser.

Hur stödet ska organiseras behöver diskuteras på flera enheter. Här ingår att bevara den gedigna kompetens runt barn i barn i behov av särskilt stöd, som finns på enheterna.

Flerspråkighet

Kunskapen om språkutveckling är stor inom stadsdelen efter många års prioritering av utbildning inom området. Språk utvecklas bäst i samspelet med närvarande vuxna och tillsammans med andra barn. När barnets intresse är väckt i samband med någon lek, vardagssituation eller vuxeninitierad aktivitet, som barnet finner som meningsfull, får barnet sin motivation att kommunicera. Detta beskrivs av enheterna men även kulturtillhörighet och identitetsskapande har arbetats med. Barns språkutveckling följs upp för att kunna lägga verksamheten på en utmanande språknivå men ändå inte för svår.

Många arbetslag har språksamtal med föräldrarna och flera enheter har insköpt böcker på olika modersmål som också föräldrarna får låna. I den mån det finns pedagoger som talar barnens modersmål får barnen stöd och uppmuntras att utveckla tvåspråkighet.

Trettio förskollärare har påbörjat utbildningen "Tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling 30 hp".

Pedagogisk miljö

Det finns ett stort intresse för att utveckla den pedagogiska miljön och många har kommit långt i att göra miljön åtkomlig och stimulerande men variationen är stor mellan olika arbetslag. Det har arbetats mycket med de pedagogiska miljöerna för att öka tillgängligheten och valmöjligheterna för barnen. Miljön är ett verktyg för demokratisk fostran men vilket lärande den ska ge i övrigt diskuteras kanske inte lika ofta. Att den pedagogiska dokumentationen ger pedagogerna möjligheten att tillsammans med barnen analysera och ta del av deras reflektioner för att kunna gå vidare i arbetet, utnyttjas av flera arbetslag.

Barns inflytande

Praktiskt taget alla enheter beskriver att barnens inflytande har ökat. De har blivit mer delaktiga i förskolans innehåll, de deltar gärna i de dagliga rutinerna och den pedagogiska miljön underlättar självständighet och val av aktivitet. Några enhetschefer berättar att barnen tycker att det är roligare när de får välja själva och att de också visar mer koncentration, engagemang och glädje. Flera enheter beskriver också att barnen alltmer hjälpte varandra och försökte lösa konflikter på egen hand. Att barnen får delta i situationer som kräver samarbete och kompromissande, har diskuterats på några enheter och blivit ett arbetssätt som man försöker leva efter. Ett par enheter berättar om att de har haft utvecklande samtal mellan pedagogerna, om vad barns inflytande är och hur det kan påverka verksamheten. En enhet rapporterar att trots att det skett utveckling, så finns det fortfarande arbetslag, som inte har ett arbetssätt som fullt ut lockar till samspel och väcker barns nyfikenhet.

Det allra viktigaste resultatet är trots allt att barnen trivs på förskolorna och visar engagemang och lekglädje. Barnen visar dokumentation för föräldrarna, vilket visar att de är stolta över vad de har gjort och lärt sig. Många barn skulle vilja gå till förskolan också under helgerna.

Analys och bedömning av måluppfyllelsen

Enheterna har tillsammans formulerat ett stort antal åtaganden eller mål och dessa är som konstaterats ganska lika varandra. Detta gäller även redovisningarna i sin helhet. Vad detta kan bero på kan man fundera runt. Kan det vara så att läroplanens målsättning bearbetats så noggrant att målen är självklara eller handlar det om omformuleringar av givna mål. Det kan i sig vara mycket positivt om det indikerar en jämn kvalitet. Man kan undra över om förutsättningarna också är lika och om alla arbetslag kommit lika långt i utvecklingsprocessen. Hur ska man utifrån denna likhet kunna motivera att olika fördelning av resurser sätts in som Allmänna råd "Kvalitet i förskolan" förespråkar?

Det finns också en viss tendens att målformuleringarna är ganska vaga. Vad beror detta på? Kan det vara så att det är yrkesspråket som leder till ett visst sätt att uttrycka sig. Yrkesspråket är gemensamt men tolkningarna av det språket är antagligen mycket varierande.

Det vaga sättet att uttrycka sig kan hänga ihop med att förskolan har strävansmål. Hedenqvist och Håkansson (2008) skriver:

Problemet med strävansmål är att de oftast inte blir annat än allmänna vackra, till intet förpliktande fraser. (sid. 30)

De menar vidare att mål behöver tydliggöras genom målkriterier, indikatorer eller ordförklaringar. Att så skett (men kanske inte uttalat) kan ibland synas i resultatbeskrivningarna. Ett exempel på det är att flera enheter skriver att barnen oftare än tidigare löser konflikter själva, samarbetar och hjälper varandra. För några år sedan fanns mål som riktade sig mot vad barnen skulle lära sig medan det nu är nästan uteslutande mål som riktar sig mot hur man som pedagog ska arbeta. Det är möjligt att utvärderingsmaterialet BRUK varit ett redskap för att pedagogerna skulle få syn på hur viktigt det egna arbets- och förhållningssättet är. Vi tänker att detta är en del i en viktig process för att synliggöra verksamhetens och pedagogernas påverkan. Frågan är dock om målen alltid är mål.

Målformulering är ett utvecklingsområde.

Allmänna råd "Kvalitet i förskolan" påpekar att det är viktigt att pedagogerna fortlöpande diskuterar och reflekterar över sin egen betydelse som förebild. Detta är något som kan konstateras att det sker utifrån vad flera redovisningar beskriver. De processer som lett fram till förändringar i synsättet har sträckt sig över flera år och det gör det svårt att veta vad som påverkat och när det skett. Ett långsiktigt arbete för att öka kompetensen har säkert bidragit. Ibland kan man oroa sig över den tendens att använda schablonuttryck som finns inom förskolan. Att man säger de "rätta uttrycken" och att man tycker att arbetslagets mål är bra, säger i sig ingenting om hur individerna uppfattat mål och arbetssätt, vilket också ett par enhetschefer har konstaterat.

Bedömning

De flesta enheter säger att måluppfyllelsen inom de tre områdena är god eller mycket god, några anser att målen är helt uppfyllda. Detta trots att man kan ha nämnt tidigare att det finns arbetslag som t.ex. haft liten utveckling av miljön eller att användandet av pedagogisk dokumentation varierar. Vid några tillfällen sägs att arbetslagen är på väg mot en måluppfyllelse. I stort uppvisar redovisningarna påfallande stora likheter hur man bedömer/beskriver resultatet. Man kan dock i texten utläsa att det finns skillnader och variationer både inom enheterna och mellan enheterna.

Normer och värden

Att arbetet med likabehandlingsplanen har haft en viktig påverkan, kan man konstatera, utifrån de uttalanden som gjorts i enheterna. Den är ändå ett ständigt utvecklingsområde, eftersom den måste hållas levande.

När det gäller barns utveckling av goda demokratiska värden är det svårt att jämföra mellan olika år eftersom barngrupperna förändras. Däremot har pedagogerna jämfört mellan höstterminen och vårterminen och sett en stor utveckling. De tror att barnen påverkats av att vuxna varit nära barnen, trots på dem och delat dem i små grupper.

Arbetet med miljö och hälsofrämjande "ligger i tiden" genom alla larmrapporter i media men förskolan har sedan långt tillbaka haft en fostrande uppgift inom detta område, vilket flera enheter påpekar. När det gäller förskolornas kök är det svårt att se någon annan förklaring till den utveckling, som har kunnat konstateras bland kökspersonalen, än den satsning som gjorts på denna grupp även om man räknar med den påverkan som sker från samhället och media inom området hälsa och mat.

Utveckling och lärande

Den kvalitetshöjning som sker utifrån olika fortbildningar och pedagogiska diskussioner kommer inte bara barnen utan alla medarbetare tillgodo. Pedagogisk dokumentation har varit ett utvecklingsområde inom förvaltningen som stöttats med olika insatser. Alla enheter nämner arbetet med pedagogisk dokumentation och många konstaterar att arbetet går framåt men att det finns variationer mellan olika arbetslag. Detta kan ha en förklaring i att arbetslagen hållit på olika länge med pedagogisk dokumentation men även att det finns variationer i grundläggande pedagogiska kunskaper vilket kan minska förmågan att ta in nya kunskaper. Förmågan att använda digitalkamera och kunskapen om datorer ökat, vilket är viktigt för att kunna dokumentera. Utvecklingen inom området är beroende av fortsatt satsning och fokusering.

Helhetssynen på barns utveckling som eftersträvas, hindras enligt en enhetschef av ett gammalt synsätt att vissa strukturerade situationer är mer lärorika än andra. Detta har ingen annan poängterat men det är antagligen något som visar sig i praktiken inom de flesta enheter. Pedagogerna är ofta präglade av sitt liv och sin "gamla" utbildning.

När det gäller barn i behov av särskilt stöd ser man att det finns en stor omsorg om dessa barn och en god kunskap i beskrivningarna av arbetssättet och att det stämmer mot åtagandena/målen. Alltså kan måluppfyllelsen antas vara god. Språkarbetet är integrerat med övrigt i verksamheten och får sin bekräftelse i barnens förmåga att kommunicera. Det görs analyser av barnens språkutveckling för att bättre kunna planera arbetet med barnen. Analyserna ger väl också en fingervisning om hur arbetet lyckats. Här finns en besvärande närhet till bedömning av enskilda barns prestationer, vilket kräver en stor medvetenhet hos pedagogerna.

När barnen är glada, nyfikna, lekfulla och utvecklar kunskaper och färdigheter, kan detta ses ett bevis på att pedagogerna har lyckats bra med att skapa förutsättningar och att arbeta mot målen. När dessutom föräldrarna uttrycker att de är imponerade och gläder sig över barnets kunskaper så blir det också en bekräftelse. Flera enheter berättar just om detta och menar att det tyder på en tämligen god måluppfyllelse. När utvärderingar från tidigare år jämförs med de nuvarande går det tydligt se hur medvetenheten om sin egen påverkan och helhetssynen på utveckling och lärande utvecklats. Det finns en tendens att när kunskapen ökar kan det bli svårare för pedagogerna vid självvärderingar att bedöma måluppfyllelsen eftersom de ställer högre krav på sig själva. När pedagogerna gjort ett arbete som till största delen eller helt stämmer med de egna beskrivningarna av arbetssättet så bör det betyda att man uppfyllt åtagandet eller nått målet.

Barns inflytande

De flesta enheterna påpekar att de kommit en bit på väg när det gäller uppfyllelsen av sina åtaganden/mål men att det fortfarande finns mycket att utveckla. Utifrån Lpfö98 och genom utbildningar och kontinuerliga diskussioner har under en längre tid fokuserats på synen på barnet som ett rikt eller kompetent barn med stora förmågor om hon/han får möjlighet att utveckla dessa. Den tro på barnen som pedagogerna visar har antagligen bidragit till att barnen både varit delaktiga i vardagen och tagit ansvar för varandra. Barns delaktighet kan se olika ut och om den bara rör ansvarstagande i omvårdnadssituationer och bara i liten omfattning när det gäller övrig verksamhet, så fattas något viktigt. Som pedagog är man oftast uppvuxen i en tid då barn inte erbjöds så stort inflytande och vuxna visste bäst, så därför märker vi inte hur färgade vi är av vår uppväxt. Ett litet exempel på detta problem är följande citat: *Större delaktighet kommer att kunna erbjudas barnen när allas pedagogiska miljöer blir lättillgängliga och inspirerande*. Kanske skulle barnen kunna bli delaktiga i utformandet av miljöerna!

Ökad kunskap om vad inflytande är hos pedagogerna kan göra att de i sin självvärdering bedömer sitt resultat som sämre än tidigare, skriver en enhetschef. I själva verket visar exempel på demokratiska processer att pedagogerna arbetar på ett mer medvetet sätt mot målen. Sammanfattningsvis visar resultatet och analysen visar att barns inflytande är ett utvecklingsområde som behöver prioriteras, vilket enhetscheferna påpekar.

FÖRSKOLA OCH HEM

Mål/åtaganden

Alla enheter har i sina åtaganden/mål utgått från läroplanen och dess riktlinjer. Åtagandena påpekar förskolans och pedagogernas ansvar i föräldrasamverkan, att föräldrarna blir delaktiga, får inflytande och blir respektfullt bemötta.

Arbetssätt och resultat

Inskolningen ses av förskolorna som ett mycket viktigt tillfälle för att få en god relation och ett gott samarbete med föräldrarna och därför planeras och genomförs den med stor noggrannhet. Flera enheter har börjat med ett nytt arbetssätt, då några barn inskolas samtidigt och föräldrarna erbjuds delta tillsammans med barnen hela dagarna under en kortare inskolningsperiod än tidigare. Om det uppstår problem följer pedagogerna barnets och föräldrarnas behov. Det har visat sig att både föräldrar och pedagoger tyckt att det nya inskolningssättet var bra. I de flesta fall har barnens anpassning varit lättare och gått snabbare. I en del enheter eller i vissa arbetslag har barnet en ansvarspedagog som även har ansvaret för föräldrakontakten.

Föräldramöten, utvecklingssamtal, på många enheter även föräldraråd, olika former av mer informella sammankomster som fester och drop-in-kaffe, är olika former av samverkanserbjudanden som föräldrarna fått. Föräldramöten har haft varierande besöksfrekvens medan det vid mer informella möten har kommit fler. När något speciellt diskuterats som t.ex. den pedagogiska plattformen eller barns kost har intresset varit stort bland föräldrarna. Många föräldraråd har försvunnit eftersom inte de valda kommit och där de finns kvar är deltagandet lågt. En enhet har tagit upp föräldraenkätens resultat när det gäller tillfredsställelsen med föräldramöten och föräldraråd och funnit att den var låg medan resultatet för kontakten med personalen var hög. Speciella möten eller arrangemang uppskattas av föräldrarna. Föräldrarna har haft möjlighet att ta del i verksamhetens planering och utvärdering.

De flesta beskriver att det viktigaste mötet är den dagliga kontakten vid lämning och hämtning. Dessa tillfällen ger rika möjligheter att lyssna in föräldrar, få deras synpunkter och ge information om hur barnets dag har varit. Information ges muntligt och skriftligt samt genom pedagogisk dokumentation. Information och bemötande är viktiga frågor att arbeta med. En enhet beskriver att man i flera år försökt prioritera utvecklingen av föräldrasamverkan. Pedagogerna har diskuterat, ibland utifrån litteratur, läroplanen eller exempel. I enheten finns en s.k. föräldragrupp, bestående av personal. Syftet med gruppen är att etablera ett djupare samarbete med föräldrarna. Föräldragruppen är ett av resultaten av enhetens utvecklingsområden "föräldrasamverkan".

Föräldrasynpunkter och klagomål

På många enheter dokumenteras föräldrasynpunkter och diskuteras vid avdelningsplaneringar och arbetsplatsträffar. System för dokumentation och uppföljning av föräldraåsikter finns men utnyttjas inte alltid.

Klagomålen handlar oftast om vardagliga problem som oro för att barnet ska bli förkylt vid utevistelse eller försvunna klädesplagg. Generellt sett är upplevelsen att nöjda föräldrar inte säger så mycket, det märks mest på deras bemötande och vardagliga prat. Missnöje kommer oftast fram i de dagliga mötena.

Föräldraenkäten

Resultatet av den enkät som samtliga familjer i staden med barn i förskolan fick i början av 2008 visade på att föräldrasamverkan behöver utvecklas, eftersom resultatet var bland de lägsta i staden. Det fanns olikheter mellan enheterna/förskolorna. Alla enheter har arbetat med att göra en handlingsplan för området.

Analys och bedömning av måluppfyllelsen

Inskolningsarbetet och då särskilt den nya modellen, har bidragit till en ökad måluppfyllelse. Modellen har fått positiva omdömen och kommer att fortsätta hos de som prövat den men som någon uttryckt det: *Vi måste också få tid att vänja oss vid att ha med föräldrarna en större del av dagarna.* Detta visar på att även förändringar som upplevs som bra, bör få utvecklas i en process som tar tid.

Pedagogernas bemötande av föräldrarna är grundläggande och bidrar i hög grad, när det är gott, till uppfyllelsen av mål och åtaganden. Allmänt kan man utläsa från enkätsvaren att dialogen med föräldrarna behöver utvecklas. En enhetschef menar att de mätinstrument som man har tillgång till är tämligen otillförlitliga. Om knappt hälften av föräldrarna svarat och 85 % är nöjda eller mycket nöjda, vad tycker de andra föräldrarna? Är det de mest nöjda som svarat eller de som är mest missnöjda? Kanske ger vardagskontakten de bästa indikatorerna på föräldrarnas uppfattning om förskolan. Några enheter nämner att information är svårt och att det ofta uppstår missförstånd. Oftast är orsaken språk- eller kulturskillnader. Dialogen om förskolans verksamhet och varför man gör olika saker behöver utvecklas. Någon nämner att traditionellt har förskolan gett information *till* föräldrarna men att det nu behövs andra vägar som leder till dialog. Människor har en tendens att helst göra sådant som upplevs meningsfullt. Kan det möjligen vara så att det beror på innehållet, att deltagandet i föräldramöten och föräldraråd är lågt? När speciella ämnen tagits upp har föräldrarna kommit, vilket talar för detta.

Det är en allmän uppfattning bland pedagogerna att man tar tillvara föräldrarnas synpunkter och klagomål, även om de rutiner som finns för klagomålshanteringen inte alltid fungerar. Ett par enheter berättar att pedagogerna upplever det svårt att dokumentera, eftersom det är självklart att genast bemöta klagomålen. Detta eller

att man ännu inte märkt att det finns lärande för framtiden i dokumentation och reflektion, kan vara orsaken till att man inte följer rutinerna.

Gemensamt för alla enheter är att samverkan mellan hem och förskola behöver utvecklas men behoven ser lite olika ut på enheterna.

SAMVERKAN MED FÖRSKOLEKLASSEN, SKOLAN OCH FRITIDSHEMMET

Mål/åtaganden

Formuleringarna av åtagandena/målen handlar om att underlätta barnens övergång till skolan så att barn och föräldrar känner sig trygga. Ett bra avslut och överlämnande ser några som sitt ansvar. Barn i behov av särskilt stöd ska uppmärksammas extra vid överlämnandet.

Arbetssätt och resultat

Flera enheter har haft en "femårsgrupp" som träffas några gånger per vecka. Syftet är att barnen ska få lite extra utmaningar och lära känna varandra över avdelningsgränserna, eftersom de kan hamna i samma klasser.

De flesta enheter har en policy vid överföringssamtalet med skolan, att föräldrarna överför det de vill till förskoleklassen medan en pedagog är med som stöd. Den dokumentation som finns om barnet har överlämnats till familjen och således inte till skolan. Föräldrarna har genom avslutningssamtalet och den samlade dokumentationen blivit förberedda och haft en tydlig bild av sitt barn inför samtalet med skolan. Enheterna påpekar att föräldrarnas delaktighet och bestämmande vid överföringssamtalet varit mycket viktigt även om tillvägagångssättet vid samtalen varierat något. Föräldrar har uttryckt att de och barnen känt trygghet inför skolstarten. Speciellt väl förberedda behöver föräldrarna vara när det gäller överföringen av barn i behov av särskilt stöd. Vid behov har möten med föräldrar, enhetschef och skolledning genomförts. Det varierar mellan skolorna vilka kontakter de vill ha, en del pedagoger besöker förskolan, många skolor bjuder in barnen till något besök. En enhet har haft idrott och musik tillsammans med skolan. Många enheter har haft besök av pedagoger från förskoleklassen och på en enhet har skolledningen deltagit i ett föräldramöte på förskolan och informerat om skolstarten.

När förskolorna beskriver samarbetet med skolan ur deras egen synpunkt visar de på en hel del problem. Flera har upplevt att samarbetet sker på skolans villkor. Endast två enheter har uttryckt sig positivt om samarbetet utifrån pedagogernas sida. I det ena fallet talas om en skola som förskolan tidigare tillhört och i det

andra fallet påpekar man att förskolorna har inbjudits, besökt och deltagit i inskolningen av barnen i samråd med föräldrarna.

Alla förskoleenheter har haft festligheter och avslutsritualer på våren när barnen skulle sluta förskolan. Avslutningsceremonierna uppskattas av barnen och föräldrarna men även arbetslagen ser dem som viktiga.

Analys och bedömning av måluppfyllelsen

Den enhet som har ett tidigare etablerat samarbete med en skola bedömer sin måluppfyllelse som mycket god. De flesta förskoleenheter anser att måluppfyllelsen är god när det gäller den del som rör barnets förberedelse inför skolstarten och avslutet av förskoleperioden medan i det direkta samarbetet med skolorna har man svårt att nå målet. Även föräldrasamverkan inför skolstarten fungerade tillfredsställande. De samarbetsrutiner som tidigare utarbetats störces av organisationsförändringar både på kommun- som stadsdelsnivå.

Vårdnadshavaren har ansvaret för sina barns fostran och utveckling, skriver Lpfö98 när det gäller förskola och hem. Detta har ha anammats av pedagogerna som den ledstjärna som styr övergången skolan.

Alla enheter uttrycker ett behov av att utveckla samarbetet med förskoleklassen/skolan. Det behövs fungerande överföringsplanering och flera vill ha ett utökat samarbete så att barnens trygghet inför skolstarten kan öka. En arbetsgrupp arbetar med ett nytt policydokument för överföring till skolan.

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING AV MÅLUPPFYLLELSEN OCH LÄRDOMARNA UNDER ÅRET

När vi läst sammanfattningarna under denna rubrik fick vi många funderingar. Hur ska åtaganden/mål på enhetsnivå formuleras så att de blir effektiva för att få en sanningsenlig och användbar kvalitetsredovisning. Tanken är ju att den ska vara ett verktyg för kvalitetsutveckling. Åtaganden formuleras ofta så att de täcker ett större område och de blir då ofta oprecisa. I andra fall kan de täcka så lättuppnådda prestationer att de blir intetsägande när det gäller att värdera verksamheten. Åtaganden kan ses som något man förbinder sig att utföra under ett år som en plikt mot brukare och samhällets krav i form av styrdokument. På övergripande nivåer måste spännvidden av målen vara större än på verksamhetsnivån för att inte principen om deltagande målstyrning ska hotas. En av enheterna har under perioden som kvalitetsredovisningen täcker, arbetat med att ta fram en ny gemensam pedagogisk arbetsplan och då också nya "inriktningsmål". Dessa har under våren brutits ner till några viktiga arbetssätt av arbetslagen. I den förra kvalitetsredovisningen gjorde de självvärderingen mot enhetens åtaganden och säkerställande arbetssätt. I år har enhetens pedagoger valt att utgå från de nya "inriktningsmålen". När vi jämfört årets redovisning för

enheten med förra årets ser vi en mycket djupare medvetenhet om vad som är ett kvalitativt bra arbete. Detta tror vi beror på dels att målformuleringarna är mer relevanta men även att alla varit delaktiga i det djupgående arbetet att ta fram en gemensam pedagogisk plattform.

Enheternas sammanfattade bedömning

De grunder som enhetscheferna bygger sin kvalitetsredovisning är beskrivna tidigare och består till stor del av olika utvärderingar och enkäter.

Det finns alltid en viss osäkerhet i bedömningar, eftersom det finns mycket som kan påverka både föräldrars åsikter och medarbetarnas när det gäller enkätsvar och självvärdering. Det handlar ju alltid om en subjektiv bedömning. Frågan är hur tillförlitliga de källor är som man använder sig av för att fastställa riktigheten i sina påståenden. Hur ”väl” ser man vid självvärdering? Hur pålitliga är enkäter? Det beror ju på svarsfrekvens, vad den svarande tror enkäten ska användas till, sinnesstämningen vid svarstillfället m.m. Hur ledande är barnintervjuer? En mer öppen frågemodell presenterades av en enhet, som låter barnen rita och berätta vad som gör dem glada eller ledsna på förskolan. Även här finns utrymme för pedagogernas tolkningar.

De prioriterade utvecklingsområdena på enheterna med de åtgärder och arbetssätt som använts, har alla lett till utvecklingen mot en bättre kvalitet på verksamheten. Tyvärr har ingen angett något mål för sina utvecklingsområden. Vad mäter man då mot? Kanske har man bara glömt att skriva målen i sin redovisning? Många ser också effekter av utbildningssatsningar.

Det finns enheter som skriver att alla åtagande är uppfyllda medan de flesta uttrycker att man är på god väg mot ett uppfyllande av de åtagande/mål som sattes upp i verksamhetsplanerna, eller att uppfyllelsen av åtagandena/målen är god eller mycket god. Det som är slående är att flera enheter konstaterar att när måluppfyllelsen närmar sig, märker man att området behöver utvecklas ännu mer. När vi läst kvalitetsredovisningarna är vi tveksamma om att enheternas bedömning av måluppfyllelsen är helt riktig i alla fall.

Bland de styrkor som finns inom enheterna är att det finns mycket kunskap bland medarbetarna och det stora engagemanget är något som betonas. Viljan att utvecklas och ge barnen en god förskoletid är också utmärkande. Medvetenhet om uppdragets komplexitet leder till att pedagogerna efterfrågar både mer teoretiska och praktiska kunskaper. Enheterna ser en bra utveckling av arbetet med kommunikation och språkutveckling både när det gäller modersmålet och det svenska språket men ändå krävs ett ständigt utvecklingsarbete för att behålla och öka pedagogernas kunskap. Många ser att pedagogisk dokumentation har varit ett bra verktyg för att öka medvetenheten om barns men även vuxnas lärande. Pedagogisk dokumentation ses dock fortfarande som ett utvecklingsområde.

När insikten ökat om vad likabehandlingsplanen, normer och värden samt barns inflytande står för, behöver arbets- och förhållningsätt utvecklas. Den pedagogiska miljön har utvecklats på alla enheter men ändå finns det många brister för att den ska vara det redskap för barns lärande och inflytande som den kan bli. Hur långt man har kvar till en utvecklande miljö varierar mellan arbetslagen.

När arbetslagen blivit större finns fler och olika resurser att använda sig av men det kan vara svårt att organisera så att dessa används maximalt.

De nya enheterna har haft mycket att lära känna, forma och utveckla. Det har förekommit genomtänkt arbete för att leda enheterna och möta den oro som uppstått. Det har varit svårt att göra långsiktiga jämförelser på övergripande nivå utifrån organisationsförändringen och att kvalitetsredovisningarna skrivits på annorlunda sätt detta år. När det gäller de enheter som haft minst förändringar kan man se en tydlig utveckling av verksamheten från förra redovisningstillfället.

Enhetscheferna har konstaterat utifrån arbetslagens självvärderingar, att de utvecklat verksamheten och sitt arbetssätt så att det lett till en förändring och ett lärande bland barnen men också bland pedagoger. De enheter som är nya har kunnat se en utveckling under året, från hur det var vid starten till hur det var vid redovisningstillfället. Arbetslagen tittar i sina utvärderingar på det som hänt i barngrupperna under verksamhetsåret, hur läget var på hösten och hur det var på våren. Många har beskrivit en god utveckling i barngrupperna, vilket har bekräftats av föräldrarna.

Kommentar till kvalitetsredovisningarna

Vår upplevelse är att det finns vissa svårigheter med systematiskt kvalitetsarbete och kvalitetsredovisningar, vilket också påpekats i Utbildningsförvaltningens kvalitetsredovisning för 2007. Som vi ser det behövs mer kunskap i att formulera mål/ åtaganden på alla nivåer. Om målen är otydliga försvårar det utvärderingen och därmed också bedömningen av måluppfyllelsen och analysen. Det finns svårigheter att skilja på arbetssätt, resultat och analys. När det gäller granskning och analys behöver vi alla öva oss att tänka från olika perspektiv. Förmågan att beskriva sitt kvalitetsarbete måste utvecklas. Det är ett mycket viktigt utvecklingsområde för att finna verktygen till kvalitetsutveckling. Detta kommer att kräva en längre tid innan systemet fungerar så att det blir ett bra verktyg. Processkvalitet, som beskriver kvaliteten i arbetsprocesserna, är också något som behöver uppmärksammas. Målsättningen i arbetslagen kan vara bra men ibland kan det förekomma olika individuella tolkningar av målen och detta är en svaghet och ett utvecklingsområde. Problemet leder till att vid utvärderingen mäts måluppfyllelsen mot privata målkriterier. Det skulle vara bra om det redan vid planeringsstadiet bestämdes ett antal områden som skulle granskas extra noga och

sedan följande år välja nya områden. Långsiktigt skulle en sådan satsning ge kunskaper och höja kvaliteten.

Utvecklingsområden

Det finns flera utvecklingsområden som de flesta enheter tänker arbeta med t.ex. föräldrasamverkan och barns inflytande. Det finns många områden som också enskilda förskolor eller arbetslag vill arbeta med och det måste naturligtvis respekteras men jag tror att det är en klok synpunkt som någon ger när hon/han menar att det är viktigt att inte ta på sig för mycket för att kunna nå resultat. Prioritering är således nödvändig.

De flesta områden för utveckling finns redan nämnda i texten. Här följer en sammanfattning:

- Pedagogisk dokumentation och pedagogisk miljö
- Föräldrasamverkan
- Mångkulturellt förhållningssätt och interkulturellt lärande
- ”Den professionella pedagogen” med inriktning på uppdraget, syn på människan, kunskap och lärande
- Värdegrundsarbete
- Den goda arbetsplatsen
- Språkutveckling, matematik, miljöarbete och ”praktiska kunskaper”
- Arbetet med barn i behov av särskilt stöd
- Organisation
- Utvecklingsarbete för ledningsgrupper
- Målformulering med gemensamma målkriterier i arbetslagen

Dessutom tillkommer stadens utvecklingsområden, nämndmålen samt utvecklingsområden från ”Sigtunaprojektet”. Inte tidigare nämnda är:

- Beslutsmässig och effektiv organisation
- Analys av läget i enheterna
- Ledande ledarskap
- Fördjupad kunskap och kompetens

Det behövs forum som ger möjlighet att lära av varandra.

Litteratur

Hedenqvist, J-A (2008) *Formulera och utvärdera mål. Uppdaterad och utvidgad version.*

Kristianstads boktryckeri AB

Skolverket (2005). *Kvalitet i förskolan. Allmänna råd och kommentarer.* Stockholm: Fritzes

Utbildnings- och kulturdepartementet (2006). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98.* Stockholm: Fritzes.